

ний орган слід наділити певними повноваженнями щодо зупинення виробництва промислової продукції, що використовується в агротехнологіях, які призводять до погіршення та неродючості ґрунтів.

Література

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.:Ю. Шемшученко та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
4. Бусуйок Д. Законодавче та правове регулювання моніторингу земель в Україні / Д. Бусуйок // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 8. – С. 56-59.

Добробог Людмила Миколаївна
професор кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ФІЛОСОФІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Філософія екологічного права (далі – ф.е.п.) – напрям філософсько-правової думки, що займається осмисленням сутності екологічного права, його значенням для суспільства, місця в системі права, можливостей впливу на суспільні відносини з метою забезпечення стабільного розвитку. Ф.е.п. має інтегрований та комплексний характер й може розглядатися в двох аспектах: як наука і як навчальна дисципліна в системі юридичної освіти.

Початок формування цього напрямку філософської думки припадає на другу половину ХХ століття і пов'язується із усвідомленням суспільством глобальних проблем людства, зокрема екологічних. Одним із перших у вітчизняній науці на потребу зміни парадигми взаємодії людини з довкіллям звернув увагу В.І. Вернадський. У праці «Кілька слів про ноосферу» (1943 р.) він зазначав, що людина повинна, зважаючи на те, що є фактором кількісних змін вільних хімічних елементів, зокрема металів та газів, перебудувати сферу свого перебування через трансформування життєдіяльності. Земля перейшла після геосфери і біосфери у наступну фазу розвитку – ноосферу, яка характеризується взаємопов'язаністю планетних і космічних процесів, єдністю природних і соціально-історичних процесів. До 1960-х років екологія розглядалась як доволі вузька сфера дослідження відносин між соціальними

суб'єктами певного регіону щодо охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів з метою забезпечення якості довкілля, яка (сфера) становила практичний інтерес лише для небагатьох фахівців-біологів.

Виокремлення ф.е.п. як складової **науки** ф.п. відносять на поч. ХХІ ст. В Україні проводиться цілий ряд наукових конференцій, круглих столів, які присвячені проблемам філософії права. На міжнародному рівні було проведено декілька всесвітніх конгресів з філософії права: «Право і політика в пошуках балансу» (ХХІ конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Лунд (Швеція), 2003 р.), «Право і справедливість у глобальному суспільстві» (ХХІІ конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Гранада (Іспанія), 2005 р.), «Право і правові культури у 21 столітті: відмінності та єдність» (ХХІV конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії, м. Краків (Польща), 2007 р.), «Проблеми гармонії та верховенства права» (м. Пекін (Китай), 2009 р.) та ін. На цих форумах науковцями з різних країн порушувалися проблеми й ф.е.п.

В основі розвитку науки філософії екологічного права лежить обґрунтоване вчення про природне право, яке має своє відображення в роботах Аристотеля, Цицерона, Павла, Ульпіана, Сократа, Платона, Святого Августина, Фоми Аквінського, Г. Гроція, Гоббса, Томазія, Вольфа, С. Пуфендорфа, Дж. Локка, І. Канта, Ж-Ж. Руссо, П. Гольбаха, Бентама та ін. В Україні останнім часом також з'явилося чимало публікацій з філософсько-правової проблематики, найбільш цікавими є праці: В.Д. Бабкіна, М.Г. Братасюк, Ю.О. Волошина, А.П. Гетьмана, К.К. Жоля, А.А. Козловського, М.І. Козюбри, В.В. Костицького, М.В. Костицького, С.І. Максимова, Н.М. Онищенко, Л.В. Петрової, П.М. Рабіновича, С.С. Сливки, О.Д. Тихомірова, Ю.С. Шемшученка, В.В. Шкоди, Б.Ф. Шміля та ін.

У 1980-90-і роки посилюється тенденція до аксіологізації економічної теорії, що, в свою чергу, активізувало процес теоретичного обґрунтування етичних засад бізнесу та менеджменту, етизації ділових відносин на основі онтологічних та аксіологічних засад «етики відповідальності», запропонованої Гансом Йонасом для технологічного суспільства у вигляді принципу відповідальності.

Слід зазначити, що деякі принципи природного права не знаходять свого вираження в екологічному праві й стають принципами права в загальному розумінні, інші в силу об'єктивних причин залишаються ідеями. Також ф.е.п. дозволяє визнати концепцію єдності та взаємопроникнення природного й позитивного екологічного права.

У системі юридичної освіти окремі теми з ф.е.п передбачені тематичними планами навчальних дисциплін: філософії права, загальної теорії держави та права, екологічного права, аграрного права та ін. Так, наприклад, вивчення теми «Школи філософії права» передбачено в тематичному плані навчальної дисципліни з філософії права. Ф.е.п. покликана виконувати функ-

цію інтегратора знання не тільки про право, але й про людину в системі права, долаючи протистояння нормативістського, природно-правового, соціологічного підходів до праворозуміння.

Квінтесенцією філософії екологічного права можна вважати таке положення: необхідність подальшого просування ідеї стійкого розвитку на всіх рівнях й інтеграції його економічної, соціальної й екологічної складових, врахування їх взаємозв'язку для досягнення мети стійкого розвитку в усіх його аспектах; для забезпечення правильного балансу між економічними, соціальними і екологічними потребами нинішнього і майбутніх поколінь слід прагнути досягнення гармонії з природою.

Література

1. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503&l=en>. – Назва з екрану.
2. Rio+20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sustainabledevelopment.un.org/>. – Назва з екрану.
3. Анисимова А.В. Принципы естественного права в экологии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8794>. – Назва з екрану.
4. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / пер. с англ. В. В. Сапова и др. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.
5. Йонас Х. Принцип ответственности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehtika_i_ehstetika/jonas_gans_princip_vidpovidalnosti/36-1-0-1438 – Назва з екрану.

Дячкін Олександр Петрович
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Держава визнає усі суб'єкти права власності рівними перед законом і має забезпечувати захист їх прав. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним (ст. 13, 41 Конституції) [1]. Встановлення кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження чужого майна є одним із засобів захисту права власності державою. Загальні норми, якими встановлену кримінальну відповідальність за знищення або пошкодження чужого майна, закріплені у ст. 194, 196 КК України. Знищення або пошкодження чужого майна виступають ознаками